

פניני הפרשה

דברים

עלון מס'

1149

שנה כ"ג התשפ"ב

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נייד: 052-7654216
כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

לומר לזהב "די"

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב – כתב רש"י: הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר "וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל". משה רבנו הוכיח את עם ישראל בכל פרטי המקומות והענינים שצריכים לתקן, והדבר האחרון עליו הוכיחם היה הטא העגל. וצריך להבין הרי הטא העגל היה מיד אחר מתן תורה, לפני מחלוקתו של קרח, אם בן מדוע בחטא זה בחר לסיים את כל התוכחה?

עוד יש להבין, מדוע הטא העגל שייך לרוב זהב שהיה להם, הרי היה זה פגם באמונה שעברו על עבודה זרה מיד אחרי מתן תורה, אחרי שהראה הקב"ה להם את גודלו וגבורתו ופתח להם שבעה רקיעים, וראו כולם כי אין עוד מלבדו והכל שמעו מפי השי"ת את הדברות הראשונות. אם כן, מהי השייכות של החטא לזהב שהיה להם, הרי החטא באמונה היה גדול יותר?

מבאר האור החיים הקדוש: כאן רמז משה רבנו את הפגם ואת התיקון, שלא יהיה אדם להוט לאהוב הון של העוה"ז, שכל ההולך אחר תאות לבו, בטל הוא מעבודת ה', וצריך האדם להסתפק בהכרחי. וזה רמז הכתוב "ודי זהב" שיאמר לזהב די. ומוסיף עוד שכל מה שיהיה לו, יהיה בעיניו מספיק כאילו יש לו כל הזהב שבעולם, על דרך שאמרו חז"ל "איזהו עשיר השמח בחלקו". ובוזה יטה את לבבו לעבודה העליונה, שהיא עבודת ה' אלוקים חיים, ולא ימשך לע"ז. נמצא שהגורם לחטא העגל הוא הלהיטות לזהב ולהון העוה"ז, והתיקון הוא שיסתפק במה שיש לו ויהיה שמח בחלקו.

*

מסופר על יהודי שבא למגיד ממזריטש להתאונן על מצבו שסובל מעוני ומחסור. שמע את דבריו, ואמר לו אשלח אותך לרבי זושא מאניפולי, לך ושאל אותו כיצד יכול אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה? הגיע לעיירה אניפולי, חיפש את ביתו של רבי זושא עד שמצא בית מט ליפול, נכנס ומצאו בעניות גדולה. שאלו האורח, כיצד אדם יכול לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה? חייך רבי זושא ואמר: אינני יודע, שכן מעולם לא היה לי רע, רק טוב. הבין אותו יהודי את התשובה, כי הכל תלוי במחשבת האדם, אם הוא חושב טוב גם כשאין לו כלום, הוא שמח בחלקו ומברך את הקב"ה, ואם הוא לא חושב טוב, גם אם יהיה לו כל טוב, לא יוכל לברך, כי תמיד הוא יראה חסרון.

יחיד ומיוחד	עצה טובה
<p>האיזכור היחיד בתנ"ך לאיוב (מלבד בספר איוב) ביחזקאל (יד. יב-יד): "וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר. בֶּן אָדָם אֲרִיץ בִּי תַחֲטָא לִי לְמַעַל מְעַל וְנָטִיתִי יָדִי עָלֶיךָ וְשִׁבַרְתִּי לָהּ מַטֵּה לָחֶם וְהִשְׁלַחְתִּי בָהּ רֶעֶב וְהִכַרְתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבְחַמָּה. וְהָיוּ שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ נָח דְּנִיאל וְאַיִב הַמָּה בְּצַדְקָתָם וְנִצְלוּ נַפְשָׁם" וגו'.</p>	<p>הורים שמתקשים לנהל את שולחן השבת בשל שובבות הילדים, מומלץ שיזמינו מדי פעם אורחים לשבת. מול האורחים, הילדים יושבים יפה ומצטרפים לשירה, וכך יתרגלו לשולחן שבת תקין.</p>

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סעדון זצ"ל

"כמו שהש"ת תמיד מהווה הוויות ומחדש חידושים, כן האדם מהווה הוויות ומחדש חידושים... על ידי עסקו בתורה ומחדש בה חידושים בקושינות והוויות או פירושים, שעל ידי זה הוא בורא מלאכים למעלה".
 ("מגיד חדשות" ח"י עמ' רע"ד).

כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו – נראה בס"ד הכוונה כמו שעשו בני ישראל לארץ סיחון ועוג שני מלכי האמורי שהורישום וישבו תחתם בני גד ובני ראובן וחצי שבט המנשה, שהרי עדיין לא כבשו ישראל את הארץ, ואם כן מה אומר הכתוב כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו. ואולי אפשר לומר שעל שם העתיד אומר, ומשה מוכיחם ואומר שאבותיהם לא רצו לעלות כי לא האמינו שיוכלו להוריש את יושבי הארץ, אבל אתם הבנים שהסכמתם לעלות נחשב לכם כאילו עלייתם וכבר הורשתם, כי דבר ה' כעשוי דמו. (מכת"י הגר"מ לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

אבלות עם תכלית ותקוה

נדהם הפילוסוף מחכמתו והשתאה בהתפעלות: "חכמה מופלאה זו, מהיכן שאבת?"

השיבו ירמיהו מיניה וביה: "מעצים ואבנים אלו, שאתה שואל למה אני בוכה עליהם! ובאשר לשאלתך השנייה: איך נאה לחכם לבכות על העבר? לא אוכל לענות לך, כי לא תוכל להבין זאת..."

מה שלא השכיל אפלטון להבין, שהאבל על חרבן בית המקדש שונה במהותו מכל אבל אחר. בכל אבל, מתאבלים על העבר, ובשלב מסוים מוטל על האבל להשלים עם אסונו ולקבלו באמונה ובתמימות. אין טעם להמשיך ולהתאבל, כי אין לכך שום תועלת ותכלית לעתיד. שום אבל אינו מוסגל להקים את המת לתחיה. מסיבה זו גם אין לבכות על המת יתר על המדה (עיין מו"ק כ"ז ע"ב), ו"גזרה על המת שישתכח מן הלב" (פסחים נ"ד ע"ב).

לעומת זאת, האבל על חרבן ביתנו ושמות היכלנו הינו אבל תמידי, משום שיש לו תקנה ותכלית. זהו אבל שקושר את העבר, יחד עם ההווה והעתיד. אנו בוכים על העבר ועל ההווה שבית המקדש עדיין אינו נבנה ומבקשים על העתיד, שעל ידי האבל, נזכה לבנין בית המקדש. בית המקדש אינו "מת" מאתנו אלא "אבד" מאתנו, ו"אין מתנחמים על החיים" (בראשית רבה פד, כא). אב שיודע שבנו מחמד עינו שבוי בידי האויב, בודאי שלא יתנחם לעולם עד שישוב בנו.

בכיינתנו איפוא מבטאת חֶסֶד ומעוררת אצלנו את הגעגועים הרגשות והציפיות לדבר שהוא בר-השגה ובכל רגע ורגע יכול לשוב אלינו.

אבלות זו יש בה גם נחמה ותקוה, שכן דוקא הבכי אחרי כל כך הרבה שנים מוכיח שבית המקדש חי עדיין בתוך לבנו ותיכף יעמוד מאחורי כתלנו.

ובתשובה לתיירים האמריקנים: "כן, בהחלט יש לנו ביטוח – הבטחה "זוכה ורואה בנחמתה".

שנזכה ונראה.

תיירים אמריקאים מבקרים בירושלים בתשעה באב, ובכל מקום הם רואים יהודים סחופים ודוויים, אבלים ובוכים.

מתוך סולידריות, הם ניגשים אל אחד היהודים ומבררים בעדינות על מה האבל הגדול... היהודי פולט אנחה ומתנדב להסביר: "היה לנו כאן בירושלים בית מפואר שנחרב ונשרף..."

"רגע, לא היה לכם לכם ביטוח?! הם עוצרים אותו בפליאה..."

*

התיירים היו בטוחים שמדובר באירוע טרי, כי אכן אין שום תקדים לעם שמתאבל על מאורע שהתרחש לפני כל כך הרבה שנים. ובאמת, זה מוביל לתהייה מתבקשת: אולי אחרי אלפיים שנה, הגיע הזמן לתת לשר השכחה לעשות את תפקידו ולהשליך את העבר המצער לפח ההיסטוריה? וכי מה יועילו בכיותינו על מקדש שחרב?

למעשה, שאלה זו ישנה נושנה היא, וכבר אחרי חורבן הבית הראשון הציג אותה אחד מגדולי הפילוסופים בפני ירמיה הנביא.

בספר "תורת העולה" להרמ"א מסופר שהפילוסוף אפלטון בא לירושלים עם נבוכדנצר לאחר חורבן בית המקדש הראשון. בעוברו ליד חורבות המקדש, מצא שם את ירמיהו הנביא בוכה מרה ונושא קול נהי וקינה על החורבן. תמה אפלטון בפניו: "אתה הוא שאומרים עליך שחכם אתה, מה לך בוכה על עצים ואבנים? ועוד, הרי הבית כבר נחרב, ואין ראוי לבכות על העבר?"

השיאו ירמיהו לדבר אחר: "אומרים עליך שפילוסוף גדול אתה, מן הסתם יש לך ספקות פילוסופיות אשר עדיין לא מצאת את פתרונן... תוכל להציגן בפני?" גיחך הפילוסוף על יומרנותו של הנביא, ובכל זאת שטח בפניו את ספקותיו. להפתעתו הרבה, ירמיה השיב לו כלאחר יד תשובות נחרצות וברורות על כל שאלותיו.

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

כשיש עבר – יש עתיד

יודע עליה, אשמח לסייע במה שאתבקש" הצייע באדיבות.

ענהו הקשיש בשפה רפה: "מתאבלים אנו על בית מקדשנו שחרב".

זעם הקיסר: "מיהו זה שהעז להחריב את מקדש היהודים בלי רשותי?".

"הרומאים הם שהחריבו את בית מקדשנו" נענה הזקן.

"לפני כמה זמן חרב מקדש זה?", שאל נפוליאון תוך שהוא מנסה לדלות מזכרוננו חורבן של בית גדול.

התשובה הכתה אותו בתדהמה: "לפני כאלף ושבע מאות שנה".

"ככה להתאבל על בית שנחרב לפני כל כך הרבה שנים! אתם בוכים כאילו האסון הזה קרה לפני יומיים-שלושה!...", לא הפסיק נפוליאון להשתומם.

כשהתעשת אמר בהתפעלות: "עם שזוכר את ארצו וביתו החרב גם כעבור אלף ושבע מאות שנה – הרי הוא חי את העבר שלו, וחזקה עליו שעוד ישוב יום אחד אל ארצו ומעונו".

כשהוא מחופש לאדם פשוט, שוטט ערב אחד נפוליאון נשיאה של צרפת ברחובות פריז. בדרך זו ביקש ללמוד מקרוב על שיגרת חייהם של אזרחיו, לשמוע ביקורת על הנהגותיו ולקבל מבט אמיתי על הנעשה בארצו. באותו ערב החליט להיכנס לרובע היהודי. הוא הופתע כשלא מצא נפש חיה ברחוב, עד שפגש ילדה הולכת לבדה. לשאלתו היכן כל האנשים, ענתה הילדה שכולם מתפללים בבית הכנסת...

בצעדים שקטים נכנס המצביא הגדול לבית הכנסת, ומחזה לא שיגרת התגלה לפניו: למעט נרות בודדים שריצדו בפנות בית הכנסת, בית הכנסת היה חשוך.

האווירה היתה אירת נכאים. עשרות יהודים מטף ועד זקן יושבים כאבלים על הרצפה כשספרים בידיהם והם קוראים בהם במנגינה עצובה.

איש לא שם לב לכניסתו של ההלך ובודאי שלא ידעו שהוא המלך. כולם היו שקועים באבלם.

עמד לו נפוליאון בפנת בית הכנסת משתומם על מה ולמה אבלים אזרחיו היהודים, הלא הוענקה להם על ידו שוויון זכויות ואינם חסרו דבר?!

בסיום התפלה, קרא לצד את הזקן שבחבורה והזדהה בפניו. "האם יש לקהילה היהודית איזו צרה שאיני

מגילה עפה (ר"ת עלון פנימי הפרשה) / מכתבים למערכת

מכתב מאת הגאון רבי אריה מאזוז שליט"א (ר"מ בישיבת דרכי העיון)

ד' בתמוז התשפ"ב

לכבוד ידידי ורעי עורך העלון הותיק "פניני הפרשה", שלום וברכה!

יישר כח על העלון המיוחד, המתוק והמלא חן, שאנחנו מזכים בו את בחורי ישיבתנו "דרכי העיון", ואת האורחים המגיעים לישיבה בשבתות חופשה להתארח כאן, והם ממש משתוקקים לקבל ולקרא אותו מדי שבוע, ובפרט את המדור החשוב "אור המאיר", תשובותיו הבהירות של מרן שליט"א.

אגב, לגבי מדור "יחיד ומיוחד" (של פרשת בלק) בענין "מחבר שהחליף את שם ספרו", ציינתם לספרו של הגאון רבי עמנואל חי ריקי (דקדוקי עניות - הון עשיר), יש לציין שקדם לו הגאון בעל תוספות יום טוב, שקרא לחיבוריו על הרא"ש מסכת ברכות "מעדני מלך ולחם חמודות", ובגלל קנאים ומלשינים שאמרו שיש בספרו דברים נגד הגויים, עשו לו צרות והניחו אותו בבית האסורים, ולאחר שהשתכנעו שהתכוון לגויים של פעם שהיו עובדי ע"ז הוציאו אותו משם, ואגב כך, שינה שם ספריו למעדני יום טוב ודברי חמודות. יעוין בקונטרס שכתב הוא עצמו בשם "מגילת איבה" (והפוסקים הספרדים בדורות שאחריו מזכירים אותו תמיד בשמות הראשונים). וכל זה ידוע ומפורסם. ואולי יש יחודיות יותר אצל הרב הון עשיר, כי שם שינו שמו מחמת שם הספר "דקדוקי עניות", ואילו אצל הרב תוי"ט לא השתנו השמות מחמת שמות הספרים, והוא מציין זאת בפירושו במגילת איבה הנז' שלא אסרו אותו בגלל שמות הספרים כמו שיש שחשבו בזמנו, אלא בגלל התוכן כאמור. ע"ש.

ודבר נוסף, כמדומני ששמעתי ממרן הגאון ראש הישיבה שליט"א שלא הרב הון עשיר עצמו שינה את שם ספרו דקדוקי עניות, אלא המדפיסים שינו כן מפני כבודו, משא"כ בספר מעדני מלך שהרב המחבר שינה שם הספר.

ברכה ובהערכה רבה אריה מאזוז ס"ט

אור המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

(פתוך ספר "מקור נאמן" ח"ג שעתיד בע"ה לראות אור)

שאלה: אני חולה ופטור מצום, האם אני מברך על הבשמים במוצאי שבת שחל בו ט' באב?
תשובה: אין מברכים על בשמים בליל ט"ב, כמו שיסד המקונן (בקינת "אוי כי קינה רבת"): וחלילה לענומים, להריח עצי בשמים וכו'.

שאלה: בשנה שחל תשעה באב במוצאי שבת, האם מותר לרחוץ הכלים משיירי האוכל, ואף שלכאורה רוחץ ביני וביני את ידי, סוף סוף אינה רחיצה של הנאה?
תשובה: יזהר שלא יגע בידיו במים עד כמה שאפשר.

שאלה: בסידור איש מצליח לט"ב (עמ' 93) כתוב שמנהגנו לדלג את קטעי הנחמה שבסוף הקינות. ולכאורה לפי זה בקינת "הלנופלים תקומה" יש לדלג כבר מאמצע הבית "ועד אנה" מהמלים "קום עשה בהם נקמה" וכו' עד סוף הקינה, ולא רק את הבית האחרון?
תשובה: כך נהגו מדורי דורות, שלא להפסיק באמצע הבית. וכן במזמור לאסף וגו' יש בסופו פסוקי נחמה. ומלבד זה קום עשה בהם נקמה וכו' זו תחינה ולא נחמה.

שאלה: בכל שנה בקינת "ציון הלא תשאליו", כת"ר שליט"א קורא עד סוף הקינה כולל "ישנה ויחלוף כליל" וכו' שהוא נחמה. ולכאורה מה זה שונה משאר הקינות שנהוג לדלג קטעי הנחמה?
תשובה: אינני יכול לדלג על הבתים האחרונים. ובאמת אינם נחמה אלא הבטחה שלבסוף יהיה טוב, שאם לא כן מה טעם לבכות על חלב שנשפך. ועיקר הבכי על חורבן בית-המקדש כדי לזכות ולראות בבנינו. ועוד שבסוף כל הקינות אפשר לומר כמה מלים טובות, כמו שאומרים בשעה שמוציאין ספר תורה לבסוף: "עד ישיבנו אֵל גבולנו, תגלה ותראה מלכותו עלינו", ולא פקפק בזה אדם מעולם.

שאלה: האם מותר לומר "פתח אליהו" לפני התפלה בתשעה באב?
תשובה: אם רגילים לומר בכל יום פתח אליהו לפני מנחה, נחשב כחלק מסדר התפלה, וכמו איזהו מקומן בשחרית. (והשמש הזקן ר' יוסף הלוי ז"ל היה נוהג בכל יום שבת לפני מנחה לומר פתח אליהו, והאריך ימים ושנים למעלה מתשעים שנה).

שאלה: מי שמצטער מאוד אם אינו רוחץ פניו בבוקר, האם מותר לו בתשעה באב להשתמש במגבונים לחים לחיטוי פניו?
תשובה: כמדומה שהמגבונים הנ"ל יש בהם ריח טוב, ואם כן אסור משום תענוג ומשום סיכה.

שאלה: למנהג הספרדים, האם מותר לשמוע מוזיקה במוצאי תשעה באב, כמו שמותר בכיבוס ובתגלחת, או שיש לנהוג איסור כל יום העשירי כמו שנוהגים בבשר וביין?
תשובה: מגונה מאד לשמוע מוזיקה במוצאי יום החורבן. וגם בתגלחת ביום עשירי מרן החיד"א (מחב"ר סי' תקנ"ח סק"א) אוסר, וכן מנהגנו בחו"ל ובארץ ישראל.

שאלה: בבית שקנינו אין שום היכר זכר לחורבן. האם צריך לגרד חלק מהקיר, ואם כן היכן ובאיזה גודל?
תשובה: מול הכניסה – אמה על אמה.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה

לע"נ יוסף יצחק ז"ל בן שושנה תבלח"ט

להצלחת פסח יוסף בן מלכה הי"ו

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל